

Nr 464.

Av herr Wedén m. fl., *angående en successiv avveckling av byggnadsregleringen.*

Byggnadsregleringen är ett av de medel statsmakterna alltjämt använda för att åstadkomma balans mellan investeringar och sparande. Från början avsågs denna reglering säkerligen böra bli en ren krisåtgärd, ägnad i första hand att förhindra att under en orostid en för stor del av landets resurser och produktionskapacitet toges i anspråk för byggnadsarbeten av umbärlig karaktär. Allteftersom åren efter krigets slut gått utan att den förda politiken lyckats åvägabrinda en naturlig och tillfredsställande samhällsekonomisk balans med åtföljande jämvikt mellan investeringsbehov och sparande, har emellertid byggnadsregleringen i allt högre grad kommit att bli den förda ekonomiska politikens räddningsplanka, som framstått som omöjlig att avvara. Tyvärr måste det konstateras att byggnadsregleringen tydligen av de för den ekonomiska politiken ansvariga mer och mer kommit att betraktas som ett lämpligt och permanent inslag i densamma.

Denna utveckling måste betecknas som otillfredsställande och olycklig. En starkt bidragande orsak till dess fortgående har säkerligen varit obenägenheten att genomföra tillräckligt effektiva kreditåtstramande åtgärder för att bryta överkonjunkturen och dämpa den högt uppdrivna investeringsviljan inom näringslivet i stort. Därigenom har byggnadsregleringens karaktär av säkerhetsventil för investeringspolitiken ytterligare accentuerats. Visserligen har emot förordet för en mera hårt kreditåtstramande politik ibland invänts, att verkningarna av en sådan skulle drabba även byggnadsverksamheten och bostadsbyggandet och därigenom risk uppstå för att i synnerhet det sistnämnda skulle inskränkas ännu mer än vad som genom själva regleringen vore avsett. Denna invändning är emellertid icke bärande. Bostadsområdet torde effektivt kunna avskärmas från verkningarna av en sådan kreditåtstramning liksom från konsekvenserna av en med en dylik eventuellt följande räntehöjning. Sker en sådan avskärmning kommer i stället resultatet att bli, att investeringsutrymme och investeringsresurser frigöras för att i lämplig utsträckning kunna användas inom byggnadsområdet. Vi återkomma nedan vidare till dessa förhållanden.

Tre huvudinvändningar ha framförts mot tanken på byggnadsregleringens avveckling. För det första har det påpekats, att ett slopande av densamma skulle medföra stora risker för att säsongarbetslösheten inom byggnadsfacken återuppstode, och därmed skulle följa större otrygghet för de inom dessa fack sysselsatta och ett mindre rationellt utnyttjande av deras arbetskraft. För det andra ha farhågor yppats för att ett frisläppande av bygg-

nadsverksamheten skulle leda till att denna näringsgren skulle draga till sig arbetskraft i stor utsträckning från andra verksamhetsområden t. ex. exportindustriens, där denna arbetskraft ur det samlade folkhushållets synpunkt gjorde större nytta. För det tredje och i samband med föregående invändning har även sagts, att en sådan ansvällning av byggnadsverksamheten kunde väntas, att investeringsramen skulle helt sprängas, samhällsekonomin komma ytterligare ur balans, de totala arbetskraftsresurserna inom näringslivet visa sig alldeles otillräckliga, byggnadstiderna förlängas, som en följd därav byggnadskostnaderna stiga ytterligare i höjden och som ett summaresultat inflationen förvärras.

I ett avseende har utan tvivel byggnadsregleringen medfört en förändring till det bättre, nämligen säsongarbetslöshetens försvinnande — i det väsentliga — inom byggnadsfacken. Emellertid torde det vara en förhastad slutsats, att ett hävande av regleringen nu skulle betyda att en säsongarbetslöshet uppstode i samma utsträckning som före densammas införande. Detta vore osannolikt även om inga särskilda åtgärder till förhindrande härav vidtagas. De tekniska förutsättningarna för att bedriva byggnadsarbete även under vintersäsongen ha under det senaste årtiondet förbättrats. Angelägenheten att sysselsätta och utnyttja de i förhållande till behovet knappa arbetskraftsresurserna skulle vidare säkerligen i större utsträckning än tidigare föranleda arbetsgivarna inom byggnadsbranschen att söka underhålla en i möjligaste mån jämn produktion.

Trots dessa skäl anse vi emellertid, att riskerna för att en viss säsongarbetslöshet — om än ej i samma utsträckning som under förkrigstiden — skulle uppstå vid en avveckling av byggnadsregleringen ej kunna negligeras. 1949 års investeringskommitté behandlar möjligheterna att undgå dessa risker liksom frågan om byggnadsregleringens avveckling i dess helhet, och denna kommitté väntas avlämna sitt betänkande under 1952. Därefter torde regeringen ha alla möjligheter att bedöma vilka åtgärder som i samband med ett partiellt eller helt upphävande av byggnadsregleringen kunna behöva vidtagas för att undgå säsongarbetslösheten.

Vad därefter angår farhågorna för att en avveckling av denna reglering skulle medföra en så stor ansvällning av byggnadsinvesteringarna och en sådan överflyttning av arbetskraft till byggnadsfacken, att den samhälls-ekonomiska balansen skulle allvarligt rubbas och stora svårigheter uppstå inom andra näringsgrenar, vilja vi framhålla följande. Många tecken finnas på att byggnadsarbete numera i rätt stort utsträckning förlorat den relativa attraktivitet, som det under tidigare perioder haft i jämförelse med andra slag av arbeten. Realinkomstens starka förbättring även inom andra sysselsättningsområden än byggnadsfackens har tydligen medfört att lugnare och mindre fysiskt påfrestande arbetsområden föredragas, när dessa ge en rimligt god försörjning. Läget synes alltså, när det gäller frågan om riskerna vid ett eventuellt upphävande av regleringen för en alltför stor arbetskraftsöverflyttning till byggnadsbranschen, ha undergått en förändring, som gör dessa risker betydligt mindre utpräglade.

Att ett hävande av regleringen likväl skulle leda till en viss ökning av byggnadsverksamheten hålla vi för sannolikt. Detta talar i och för sig för att en successiv avveckling bör ske. Med det tillstånd, som råder på bostadsmarknaden, anse vi emellertid, att en viss överflyttning av investeringskapacitet till byggnadsområdet är acceptabel och önskvärd. Denna kapacitet synes oss då till väsentlig del böra användas för ett ökat bostadsbyggande. Vi äro helt medvetna om de risker för vårt näringslivs internationella konkurrenskraft, som äro förbundna med en dämpning av rationaliseringstakten inom detsamma. Dessa risker kunna icke effektivt undanröjas annat än genom en allmän ekonomisk politik och skattepolitik, som skapar större utsikter för ett tillräckligt sparande. Vi ha ständigt förordat en sådan politik. I betraktande av den höga nivå, varpå investeringarna inom näringslivet nu under flera år legat, och med hänsyn till det akuta nödläget i fråga om bostadsförsörjningen ha vi emellertid redan tidigare tagit ställning för att bostadsbyggandet bör beredas ett ökat utrymme.

Om byggnadsregleringen successivt avvecklas tala således starka skäl för att den första stora avvecklingsetappen bör bli bostadsbyggandets frisläppande. Den ökning av byggnadsverksamheten, som vid en sådan åtgärd skulle uppstå, bör emellertid enligt vår mening icke överskattas. Den kommer att hålla sig inom de gränser, som sättas av arbetskraftstillgången och tillgången på kapital för bostadsbyggande. Redan knappheten på arbetskraft torde utgöra ett starkt återhållande element. Beträffande kapitaltillgången ha vi redan ovan framhållit, att vi anse, att bostadsområdet bör avskärmas från verkningarna av den hårdare kreditåtstramning, som vi anse erforderlig både av allmänt ekonomiska skäl och för att bereda ett ökat utrymme åt bostadsproduktionen, och med en sådan kreditåtstramning eventuellt förknippade ränterörelser uppåt. Frågan om en dylik avskärmning torde komma att behandlas av 1951 års bostadsutredning, som liksom 1949 års investeringskommitté väntas avlämna sitt betänkande under 1952. Vi utgå emellertid ifrån att om tendenser till en alltför kraftig ansvallning av byggnadsinvesteringarna skulle framträda, så föreligga alltid möjligheter, på grund av att den helt dominerande delen av bostadsbyggandet sker med utnyttjande av statliga lån, eller i framtiden eventuellt statliga kreditgarantier, att genom en lämpligt insatt restriktivitet i det allmännas låne- eller garantigivning, om så befinnes erforderligt, motverka sådana tendenser. De starkt stigande byggnadskostnaderna verka också återhållande på dylika. Av dessa skäl liksom även med hänsyn till rimligheten och billigheten hos synpunkten, att byggnadsverksamhet av lyxkaraktär bör undvikas, så länge svår bostadsbrist råder, torde det vara skäl att, i samband med bostadsbyggandets frisläppande, som en första etapp i byggnadsregleringens avveckling, bestämma, att denna avveckling till en början endast bör gälla bostadsbyggen av sådan art, att de uppfylla gällande bestämmelser beträffande villkoren för erhållande av statliga lån eller eventuellt statliga kreditgarantier.

För ett slopande av byggnadsregleringen tala givetvis alltid starka skäl.

Den torde ha medfört ett mera utpräglat krångel och en mera omfattande byråkratisk apparat än andra krisregleringar. Vi ha ovan påpekat, att denna reglering visserligen lett till en mycket lycklig minskning av säsongarbetslösheten inom byggnadsfacken och att vi betrakta åtgärder för denna arbetslöshets eliminering även i fortsättningen som ett viktigt led i byggnadsregleringens avveckling. Men vi vilja också framhålla, att regleringen säkerligen i olika avseenden haft en effektivitetsminskande effekt. Denna består icke bara i det i och för sig improduktiva arbete, som är förknippat med uppfyllandet av dess stipulationer och övervakningen av dess efterlevnad. Det torde också vara en bland fackmän mycket utbredd mening, att regleringen ofta medfört en mindre rationell användning av den arbetskraft och det material, som stått till byggnadsverksamhetens förfogande.

Med hänsyn till detta och med hänsyn till våra ovan framförda synpunkter att goda förutsättningar nu föreligga att bemästra de olägenheter och risker som en avveckling av byggnadsregleringen kan medföra, anse vi att tidpunkten nu är mogen för riksdagen att taga ställning till denna mycket betydelsefulla fråga. Då 1949 års investeringskommitté och 1951 års bostadsutredning komma att under 1952 avlämna utlåtanden, som närmare behandla de tekniska och praktiska spörsmål, som regleringens avveckling kommer att resa, anse vi, att riksdagen bör anhålla hos regeringen, att denna med utgångspunkt från dem av dessa utredningars förslag, som ha sammanhang med denna fråga och andra eventuellt erforderliga undersökningar, planlägger byggnadsregleringens avveckling från och med den 1 januari 1953.

Som vi ovan framhållit tala många skäl för en successiv avveckling med början för bostadsbyggande av det slag, som enligt gällande bestämmelser kan erhålla statlig kredit eller, om nya bestämmelser införas, statlig kreditgaranti.

Med hänvisning till ovanstående föreslå vi därför,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter hänsynstagande till under 1952 framkommande utredningsresultat genomför en successiv avveckling av byggnadsregleringen från och med den 1 januari 1953, varvid den första etappen synes böra vara ett frisläppande av bostadsbyggandet på de villkor, som i motionen skisserats.

Stockholm den 25 januari 1952.

Sven Wedén.

Manne Ståhl.

Ingrid Gärde Widemar.

A. Widén.

Yngve Larsson.

Bengt Sjölin.